

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Кафедра прикладної лінгвістики

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної і
навчальної роботи та рекрутації,
проф. Гаврилюк С. В.

Протокол № 1 від 19.09. 2018 р.

ПРОГРАМА

нормативної навчальної дисципліни

Теоретична граматики

Підготовки бакалаврів

Напрямок підготовки 6.020303 Філологія

Прикладна лінгвістика

Програма навчальної дисципліни «Теоретична граматики» підготовки бакалаврів, галузі знань 03 Філологія, спеціальності 035 Філологія (Прикладна лінгвістика), за освітньою програмою Прикладна лінгвістика.

28 серпня 2018 р. – 17 с.

Розробники: канд. філол. н., старший викладач кафедри прикладної лінгвістики
Каліщук Д. М.

Рецензент: канд. філол. н., доцент кафедри прикладної лінгвістики Добжанська-Найт
Н. І.

Програма навчальної дисципліни затверджена на засіданні кафедри прикладної лінгвістики

протокол № 1 від 30.08.2018 р.

Завідувач кафедри

(Біскуб І. П.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною комісією факультету іноземної філології

протокол № 1 від 30.09.2018 р.

Голова науково-методичної
комісії факультету

(Павлюк А. Б.)

Програма навчальної дисципліни схвалена науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки

1. Опис навчальної дисципліни

Таблиця 1

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Денна форма навчання	03 Філологія 035 Філологія (Прикладна лінгвістика) Прикладна лінгвістика бакалаври	Нормативна
Кількість годин/кредитів 60/2		Рік навчання 4
		Семестр 7
ІНДЗ: є		Лекції 10 год.
		Практичні 8 год.
		Самостійна робота 38 год.
		Консультації 4 год.
Форма контролю: екзамен		

2. АНОТАЦІЯ КУРСУ

Курс «Теоретична граматики» передбачає аналіз основних проблем морфології, граматичні аспекти зв'язку, власне мовлення, інтерпретацію граматичних категорій на основі строгого зіставлення; демонстрацію граматичної семантики за допомогою структурного моделювання; зростання парадигматичного підходу до синтаксису; принципи системного опису інтерпретації мови загалом та її граматичної структури зокрема.

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Теоретична граматики» є визначення теоретичної граматики як лінгвістичної дисципліни, що вивчає граматичну будову мови; поняття граматичної будови мови; зв'язок теоретичної граматики з практичної граматикою; принципи граматичного аналізу; морфологія та синтаксис як два головних розділи граматики.

Основна мета курсу «Теоретична граматики» – дати глибокі знання структури англійської мови відповідно до сучасних тенденцій розвитку лінгвістики, ознайомити студентів з найновішими напрямками в дослідженнях

граматичної структури мови, навчити застосовувати набуті теоретичні знання у практиці викладання іноземної мови.

Основними завданнями вивчення курсу «Теоретична граматики» є :

- навчити студентів розбиратись у сучасних прогресивних теоріях граматики вивчення англійської мови на системній науковій основі, а також виробляти свій підхід до існуючих граматики концепцій у вітчизняній та зарубіжній лінгвістичній теорії;
- дати знання теоретичних основ граматики;
- навчити студентів використовувати сучасні аналітичні прийоми та підходи до вивчення граматики явищ;
- навчити користуватись термінологічним апаратом сучасної граматики теорії, що є органічним входженням у термінологічний корпус загальної лінгвістичної теорії;
- ознайомлення студентів із проблематикою граматики досліджень, методами лінгвістичного дослідження, з дискусійними проблемами і концепціями, які відображені у найбільш визначних працях вітчизняних та зарубіжних лінгвістів.

3. КОМПЕТЕНЦІЇ

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати :

- особливості теоретичної граматики як науки, її предмет, структуру, мету, завдання та основні поняття;
- теоретичні основи граматики будови англійської мови, виходячи із системної концепції мови та її функціонально-динамічного розуміння;
- зміст поняття системності в граматиці, пов'язані з розмежуванням синтагматичних та парадигматичних відношень;
- суть загальних принципів функціонування мови, її граматики категорій та семантико-граматики слів;
- сучасну проблематику мовознавчих досліджень у сфері граматики будови мови; основні положення різноманітних лінгвістичних концепцій стосовно головних проблем морфологічної і синтаксичної будови мови.

вміти:

- самостійно аналізувати мовні факти та граматичні явища, спираючись на теоретичні положення особливостей граматичної будови англійської мови;
- застосовувати на практиці методологічні принципи теоретичної граматики при осмисленні граматичних явищ у різних умовах функціонування мови;
- користуватись категоріально-понятійним апаратом теоретичної граматики, науковими джерелами, що сприятиме створенню теоретичної основи для науково-дослідницької діяльності студентів.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 60 годин / 2 кредити ECTS.

4. ІНФОРМАЦІЙНИЙ ОБСЯГ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна складається з двох змістових модулів, які визначаються метою та змістом програми і відповідають кількості кредитів, передбачених навчальним планом на вивчення дисципліни протягом семестру.

Структура навчальної дисципліни подається у вигляді Таблиці 2.

Таблиця 2

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек.	Практ.	Сам. роб.	Конс.
Змістовий модуль 1. Theoretical foundations of theoretical grammar as linguistic discipline.					
Тема 1. Theoretical grammar as linguistic discipline. (Теоретична граMATика як лінгвістична дисципліна)		1	1	4	
Тема 2. Language as a functional system: main characteristics. Dialectical unity of form and function of grammatical phenomena. (Загальна характеристика мови як		1	1	4	

функціональної системи. Діалектична єдність форми і значення граматичних явищ).					
Тема 3. Morphology. (Морфологія).		1	1	4	
Тема 4. The Noun and its categorial features. (Іменник та його категоріальні властивості).		1	1	5	1
Тема 5. Grammatical-categorial features of the Verb. (Граматико-категоріальні властивості дієслова).		2	1	5	1
Всього годин:		6	5	22	2

Змістовий модуль 2. Productive and non-productive processes of word formation in the English language (Продуктивні та непродуктивні процеси словотвору в англійській мові).					
Тема 6. Syntax. (Синтаксис).		2	1	5	1
Тема 7. Syntax of the simple sentence. (Синтаксис простого речення).		1	1	5	
Тема 8. Syntax of the complex sentence. (Синтаксис складного речення).		1	1	6	1
Разом за змістовим модулем 2		4	3	16	2
Всього годин:		10	8	38	4

5. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Seminar 1

Theoretical Grammar as a Linguistic Discipline. Language as a Functional System. Morphology as Part of Grammar.

1. The tasks and object of study of theoretical grammar. Connection of theoretical grammar with other linguistic disciplines. Types of English grammars.

2. General characteristics of language as a functional and structural system. Functions of the language. Notions of “language system, language structure, levels, sublevels”.
3. Linguistic units and their main features. Paradigmatic and syntagmatic relations in the language. The notion of valency and distribution.
4. Methods of linguistic analysis. (Oppositional analysis. Distributional analysis. IC analysis. Transformational analysis).
5. Dichotomy “plane of content – plane of expression”. Grammatical polysemy, homonymy and synonymy.
6. Dichotomy “language – speech” as one of the main principles of the theory of the language. Dichotomy “synchrony – diachrony” in grammatical studies.
7. The problem of analytical nature of grammatical structure of English. Synthetic and analytical forms. The notion of suppletivity.
8. Morphology as part of grammatical studies of language structure. The subject-matter of morphology. The morpheme, its definition, main characteristics and classification.
9. Morphemic structure of the word. Classifications of morphemes (traditional, allo-emic). Distribution, types of distribution. The principle of identifying free / bound, overt / covert, additive / replacive, continuous / discontinuous morphemes.
10. Word as the basic nominative unit of the language, its characteristics.

Seminar 2

Grammatical Meaning and Grammatical Category. English Noun

1. Grammatical meaning and grammatical category.
2. The theory of oppositions, types of oppositions: privative, gradual, equipollent; binary, ternary, etc. Oppositions in grammar. The notion of oppositional reduction. Types of oppositional reduction: neutralization and transposition.
3. English Noun, general characteristics and classification.

4. Realization of noun categories.
  - 4.1 The category of gender; the traditional and modern approaches to the category of gender.
  - 4.2 The category of number. Traditional and modern interpretations of number distinctions of the noun. Singularia Tantum and Pluralia Tantum nouns.
  - 4.3 The category of case: different approaches to its interpretation. Case distinctions in personal pronouns.
  - 4.4 The category of article determination.

Seminar 3

ENGLISH VERB. SYNTAX AS PART OF GRAMMATICAL STUDIES OF THE LANGUAGE.

1. General characteristics of a verb as a part of speech, its classification.
2. Realization of verbal categories:
  - 2.1. The Category of Tense. The problem of perfect tense form;
  - 2.2. The Category of Aspect (different approaches);
  - 2.3. The Category of Voice;
  - 2.4. The Category of Mood;
  - 2.5. The Category of Person and Number.
3. The oppositional reduction of the verbal categories. Neutralization and transposition of verbal forms.
4. Syntax as part of grammar. The object and tasks of study. General characteristics of syntactical units (word-group, sentence, text).
5. Main types of syntactic connections: paratactic, hypotactic and predicative connections. The main criteria for defining types of phrases.

SEMINAR 4

SYNTAX OF THE WORD-GROUP. SYNTAX OF THE SENTENCE

1. General characteristics of Noun Phrases in ME. NP with pre-posed adjuncts. NP with post-posed adjuncts.
2. The main characteristics of the Verb Phrase and Adjectival phrase in ME.
3. The sentence and its main categories. Principles of sentence classification.
4. One-member and elliptical sentences. Quasi-sentences. The main parts of the sentence. Their types.
5. Difficulties in finding out the criteria for distinguishing between the secondary parts of the sentence. The object, its types.
6. The attribute. Classification of adverbial modifiers.
7. Other secondary parts of the sentence. Loose (detached) parts. Parceling.
8. The Composite Sentence. Principles (criteria) of classification of subordinate clauses.
9. The Compound Sentence. Different views on Compound Sentence in Modern Grammar.
10. The Complex Sentence, its classification and main characteristics.

6. ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

На самостійне опрацювання з подальшим обговоренням під час консультацій пропонуються наступні питання:

№ п/п	Тема	Кількість годин
1	Theoretical Grammar as a Linguistic Discipline. Language as a Functional System. <ol style="list-style-type: none"> 1. Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу. 2. Підготовка до семінарських занять. 3. Складання таблиць, схем. 	
2	Morphology as Part of Grammar. <ol style="list-style-type: none"> 1. Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу. 	

	2. Підготовка до семінарських занять. 3. Складання таблиць, схем.	
3	Parts of Speech. English Noun. 1. Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу. 2. Підготовка до семінарських занять. 3. Складання таблиць, схем.	
4	English Verb. 1. Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу. 2. Підготовка до семінарських занять. 3. Складання таблиць, схем.	
5	Syntax as Part of Grammatical Studies of the Language. Syntax of the Word Group. 1. Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу. 2. Підготовка до семінарських занять. 3. Складання таблиць, схем.	
6	Syntax of the Sentence. 1. Опрацювання теоретичних основ лекційного матеріалу. 2. Підготовка до семінарських занять. 3. Складання таблиць, схем.	
	Разом	

Самостійна робота студентів включає:

- підготовку теоретичних питань курсу;
- складання письмових узагальнень до теми у формі тез (5-6 сторінок);
- підготовку до практичних занять, виконання усних і письмових завдань, опрацювання основної і додаткової літератури з основних проблем граматики англійської мови;
- складання таблиць, схем тощо.

Окрім вказаних аспектів, студенти виконують такі завдання в межах відповідних тем:

- опрацювання уривків з оригінальних праць вчених різних напрямів досліджень в галузі теорії граматики (тезисні конспекти вказаних уривків та відповіді на подані в кінці текстів запитання);
- виконання вправ, спрямованих на оволодіння студентами спеціальними методиками граMATИКО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ТЕХНІКИ.

7. ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальна навчальна робота покликана формувати практичні навички роботи студентів зі спеціальною літературою, орієнтувати їх на інтенсивну роботу, критичне осмислення здобутих знань та поглиблене вивчення теоретичних і практичних проблем дисципліни «Теоретична граMATИКА» з метою підвищення якості професійної підготовки.

Метою ІНДЗ є поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студента з навчального курсу і розвиток навичок самостійної роботи.

Основним завдання цього виду діяльності є поглиблення набутих під час аудиторних занять знань з теоретичних основ граMATИКИ та удосконалення вмінь та навичок здійснення наукового аналізу граMATИЧНИХ ЯВИЩ та демонстрації дослідних прийомів на конкретному текстовому матеріалі.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань з курсу, розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами, вміння презентувати результати роботи.

ІНДЗ виконується самостійно. На початку семестру студенти отримують теми ІНДЗ, що відповідає проблематиці практичних занять та лекційного курсу. Студент має право самостійно обрати тему ІНДЗ, заздалегідь узгодивши її з викладачем. ІНДЗ представляють у вигляді проекту. Оцінка за ІНДЗ враховується при виставленні загальної оцінки з дисципліни.

ТЕМИ ІНДЗ

1. The Adjective.
2. The Adverb.
3. The Numeral.
4. The Pronoun.
5. The Article.
6. Different viewpoints as to the principles of classification of words into parts of speech. Syntactic- distributional theory of parts of speech by Ch. Fries.
7. Notional and functional parts of speech.
8. General characteristics of non-finite forms of the verb (infinitive).
9. General characteristics of non-finite forms of the verb (gerund).
10. General characteristics of non-finite forms of the verb (participle).
11. Auxiliary and modal verbs. Language means of expressing modality.
12. Pragmatic study of the language. Speech Act Theory.

8. РОЗПОДІЛ БАЛІВ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Форма підсумкового контролю у VII семестрі – екзамен.

Питання, що виносяться на екзамен

1. Theoretical Grammar as the study of the language, its main tasks. Difference between two types of grammar.
2. Connection of Theoretical Grammar with other linguistic disciplines. Systemic theory of the language; language structure, hierarchy of levels.
3. Language as a functional system.
4. The notions of language system and language structure. General characteristics of linguistic units.
5. The dichotomy: plane of content – plane of expression in the language nature.
6. The dichotomy language – speech. Language units and their speech counterparts.

7. The dichotomy synchrony – diachrony in learning language structure.
8. General characteristics of the grammatical structure of English. The notion of Valency and Distribution, Distributional analysis.
9. Grammatical polysemy and homonymy. Synonymy in Grammar.
10. Morphology and Syntax as two parts of grammatical study of the language. Morphological units of the language (morpheme and word); their main characteristics.
11. Word as the main naming unit of the language.
12. The morpheme: definition, main characteristics, classification.
13. Grammatical meaning and its types.
14. Grammatical category, factors influencing the realization of the grammatical category. The oppositional reduction in Grammar. Transposition of grammatical forms.
15. Realisation of Noun categories: the Category of Number; the Category of Gender in English.
16. Realisation of Noun categories: the Category of Case. Case Theories.
17. Realisation of Noun categories: the Category of article determination.
18. Main types of systemic relations in the language: syntagmatic and paradigmatic relations.
19. The parts of speech problem. Main criteria for discriminating parts of speech.
20. Different approaches to the parts of speech classification in English. The problem of notional and function words.
21. General characteristics of a verb as a part of speech, its classification.
22. Realisation of verbal categories: Category of Tense, Category of Aspect (different views); Category of Voice.
23. Realisation of verbal categories: Category of Mood; Category of Person and Number. The problem of Perfect tense form.
24. General characteristics of non-finite forms of the verb (infinitive, participle, gerund).
25. General characteristics of Adjective as a part of speech, its classification.
26. General characteristics of Adverb as part of speech, its classification.

27. The article in ME.
28. Function words as words of incomplete nomination. Particle, Preposition, Conjunction, Interjection.
29. Main syntactic units of the language, their general characteristics.
30. Syntax as a part of grammar, its object and tasks of study. Basic syntactic notions.
31. Syntactic theories. Modern approaches to analyzing syntactic units.
32. Sentence as the main communicative unit of the language. Different approaches to the study of the sentence.
33. The utterance. Communicative types of utterances. Informative structure of the utterance.
34. Main types of syntactic connections: paratactic, hypotactic and predicative connections. The main criteria for defining types of phrases.
35. The word-group theory. Definition and general characteristics of the word-group.
36. Classification of word-groups. Subordinate word-groups.
37. The noun-phrase. Noun Phrases with pre-posed and post-posed adjuncts.
38. The Verb Phrase. Predicative word-groups.
39. The Composite sentence, general characteristics, definition, classification. The compound sentence. The complex sentence.
40. Pragmatic study of the language. Speech Act Theory.

Поточне тестування має на меті перевірку рівня знань студента при виконанні різного виду завдань. При вивченні курсу “Теоретична граматика” студент виконує такі види робіт: вивчення теоретичного та практичного матеріалу (на лекційних, практичних заняттях та самостійно), написання екзаменаційного тесту. Відсутність студента на екзаменаційній роботі оцінюється у «0» балів. Повторне написання екзаменаційної роботи можливе лише за наявності офіційного документу, який підтверджує відсутність студента.

Рівень знань студента оцінюється в балах, фіксується в журналі після вивчення змістового модуля. Підсумкова оцінка за національною шкалою за семестр заноситься в заліково-екзаменаційну відомість.

Усі види навчальної діяльності студента оцінюються певною кількістю балів. Підсумковий контроль у 7 семестрі здійснюється у формі екзамену. Сумарна кількість балів, яку студент отримує при засвоєнні курсу визначає його підсумкову оцінку, яка відповідає: відмінно, дуже добре, добре, задовільно, достатньо, незадовільно.

Таблиця 3

Поточний контроль (мах = 50 балів)				Модульний контроль (мах = 50 балів)		Загальна кількість балів
Модуль 1		Модуль 2		Модуль 3		
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		ІНДЗ	МКР	
Т 1-3	Т 4-5	Т 6	Т 7-8	10	50	100
10	10	10	10			

Шкала оцінювання

Таблиця 4

Оцінка в балах за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82 – 89	Дуже добре	
75 – 81	Добре	
67 -74	Задовільно	
60 – 66	Достатньо	
1 – 59	Незадовільно	Незараховано

		(з можливістю повторного складання)
--	--	-------------------------------------

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Алексеева О. И. Курс теоретической грамматики современной английской речи : учебное пособие [для студ. высш. учеб. закл.] / О. И. Алексеева. – Винница : Нова Книга, 2007. – 328 с.
2. Блох М. Я. Теоретическая грамматика английского языка : учебник / М. Я. Блох. – М. : Высшая школа, 2003. – 423 с.
3. Блох М. Я. Практикум по теоретической грамматике английского языка / М. Я. Блох, Т. Н. Семенова, С. В. Тимофеева. – М. : Высшая школа, 2004. – 471 с.
4. Волкова Л. М. Теоретическая грамматика английской речи: современный подход : учебное пособие [для студ. высш. учеб. закл.] / Л. М. Волкова. – К. : Освіта України, 2009. – 256 с.
5. Харитонов И. К. Теоретическая грамматика современной английской речи: учебное пособие [для студ. высш. учеб. закл.] / И. К. Харитонов. – Винница : Нова Книга, 2008. – 352 с.
6. Karamysheva I. D. Contrastive Grammar of English and Ukrainian Languages: textbook / I. Karamysheva. – Vinnytsya : Nova Knyha Publishers, 2012. – 320 p.

Допоміжна література

1. Бархударов Л. С. Очерки по морфологии современного английского языка / Л. С. Бархударов. – М. : Либроком, 2009. – 160 с.
2. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики : учебник [для студ. высш. учеб. закл.] / Ф. С. Бацевич. – Київ : видавничий центр Академія, 2004. – 342 с.
3. Блумфилд Л. Язык / Л. Блумфилд. – М. : Прогресс, 1968. – 608 с.
4. Бурлакова В. В. Синтаксические структуры современного английского языка : учебное пособие [для студ. высш. учеб. заведен.] / В. В. Бурлакова. – М. : Посвещение, 1984. – 173 с.
5. Гальперин И. Р. Текст как объект лингвистического исследования / И. Р.

Гальперин. – М. : УРСС, 2004. – 137 с.

6. Иванова И. П. Теоретическая грамматика современного английского языка : учебник / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов. – М. : Высш. школа, 1981. - 285 с.
7. Кошечая И. Г. Теоретическая грамматика английского языка : учебное пособие / И. Г. Кошечая. – М. : Просвещение, 1982. – 336 с.
8. Раєвська Н. М. Теоретична граматики сучасної англійської мови : підручник / Н. М. Раєвська. – Київ : Видавниче об'єднання Вища школа, 1976. – 304 с.
9. Старикова Е. Н. Семинарий по курсу теоретической грамматики английского языка : учебное пособие / Е. Н. Старикова, Н. П. Алова. – Киев : Вища школа, 1980. – 184 с.
10. Heine В. Cognitive Foundations of Grammar / В. Heine. – Oxford, New-York : Oxford University Press, 1997. – 185 p.
11. Khaimovich В. S. The structure of Modern English / В. S. Khaimovich. – М. : Просвещение, 1967. – 127 p.
12. Langacker R. W. Foundations of Cognitive Grammar : Theoretical Prerequisites / R. Langacker. – Stanford : University Press, 1987. – 540 p.
13. Leech G. A. Communicative Grammar of English / G. A. Leech, J. Svartvik. – 305 p.
14. Мороховская Е. J. Fundamentals of Theoretical English Grammar / Е. J. Мороховская. – К. : Вища школа, 1984. – 246 с.